

Vendula ZAJÍČKOVÁ
Ostrava

Staročeské legendy a jejich místo mezi rétorickými styly – prostředky jednotlivých stylů a jejich funkce

Úvodem

Tento literárněteoretický příspěvek si pokládá otázku, jak začlenit staročeskou hagiografickou tvorbu do soudobé rétorické praxe. Ačkoli legenda, ve středoevropské literární vědě dosud označovaná jako žánr, náležela po celý středověk k nejčastějšímu literárnímu projevu, dosud nebyla reflektována z hlediska rétorických stylů. Samotné středověké rétoriky se hagiografií zabývají jen výjimečně, přesto ale začlenění legendy mezi rétorické styly může napomoci k lepšímu pochopení tohoto výrazného aspektu středověké literatury vůbec. V naší studii poukážeme na problematiku legendistiky staročeské, a to v době jejího vrcholného rozkvětu, tedy 2. pol. 14. stol. V příkladech se věnujeme dvěma nejvýznamnějším staročeským hagiografickým párátkům – *životu svaté Kateřiny* a *Passionálu*.

1. Vývoj rétorických stylů, proměny antických stylů během středověku

Takto vypadá dělení na tři styly podle antické rétoriky¹. Vysokému stylu, nebo také povznesenému (*stilus brevis; genus breve, grande, sublime*), příslušela funkce *movere* – tedy dojmout posluchače, pohnout jeho myslí (duchem), žánrově mu odpovídala tragédie a klasic-

¹ Poznatky o rétorice a poetice přebírám z těchto literárněvědných zdrojů: Curtius 1998, *Encyclopedia of Rhetoric*. 2001, Nünning 2006.

ký epos. Hrdinou díla vysokého stylu byl často válečník, ve středověku rytíř nebo svatý panovník. Typické jsou pro něj hexametry, bohaté metafory a rétorické figury (epiteta, řečnické otázky aj.).

Střední styl (*stilus mediocris; genus medium*), stejně jako styl vysoký, také užívá tropů a figur, ale ne tak rafinovaně, oproti stylu nízkému je ale povznesenější, méně hovorový. Jeho hlavní funkcí je *delectare* – potěšit. Žánrově k němu náleží pastorální poezie a epideiktická (oslavná, slavnostní) rétorika; později např. Shakespearovy komedie a Petrarkovy sonety.

Nízký styl (*stilus humilis, tenuis; genus humile*), určený pro výuku (cvičení se) a běžnou mluvu, je bez tropů a rétorické ozdoby se v něm vyskytují jen zřídka. Z žánrů se k němu počítají dopis, esej, biografie, komedie (antická), satira, didaktická literatura a vědecké práce.

Theofrastos (371–287 př. Kr.) vymezil, v návaznosti na Aristotela, čtyři přednosti slohu: jazykovou správnost, jasnost, přiměřenost výrazu a ozdobnost. Každý ze tří stylů by měl podle svých parametrů tyto přednosti naplňovat.

Je nutné zdůraznit a připomenout, že již podle Aristotela (1996, s. 75) byla poezie (včetně té epické!) považována za esteticky hodnotnější, vznešenější umění než próza (té se užívalo pro psaní historií, úředních spisů, vědeckých pojednání). Poezie byla chápána jako dar bohů a měla sloužit jako součást náboženských rituů, zatímco próza bez ozdob byla určena k praktickým, všedním záležitostem, k zaznamenávání skutečných dějin. Stejně tak i Quintilianus uvádí, že dějinné události se nemají převádět do veršů (Curtius 1998, s. 490), ale „svobodný duch se má řídit přes tajemné náznaky a zásahy bohů a bájně výroky, aby dílo vypadalo spíš jako projev božského nadšení básníka než věrná výpověď ověřená svědky“ – historii (prózu) a poezii tedy rozlišuje podle jejich duchovního postoje.

Také středověké poetiky se zabývaly formálními možnostmi poezie, nicméně rozdělení je na prózu aplikovatelné – takto klasifikoval v 11. století prozaické autory, s přihlédnutím k předchozímu vývoji rétorických příruček, ve svém díle *Ars lectoria*, mnich Aimericus:

nejvýše staví kanonické spisy *Bible* a *Misál* (aurum, autentica), nejníže *passiones*, *vitae* a spisy Origenovy (*plumbum*, *apocryfa*).

Středověk tedy převzal antické chápání nadřazenosti poezie nad prózou. „Verš vždy předchází próze“, podotýká Jacques le Goff (Goff 2008, s. 364); Curtius se prózou nebo dokonce legendou jako samostatným, autonomním žánrem ve svých studiích vůbec nezabývá (upozorňuje pouze na některé legendy veršované), tuto absenci Curtiova zájmu o legendu považujeme za příznakovou – jako by legenda, nejrozšířenější žánr po celý středověk, nebyla dostatečně vznešená. Dochované středověké rétoriky a poetiky² se zabývají pouze poezií, až později, během 11. století, se rétorika modifikuje do dvou nových odvětví (*ars dictaminis* pro psaní dopisů a *ars praedicandi* pro kázání), ovšem nový způsob psaní tyto dvě rétorické teorie neformovaly. Vlastnosti poezie se dostávaly do prózy – próza převzala její prostředky (figury a tropy, rytmus).

Ke klasickému dělení na tři styly dodává v raném středověku ve svých *Etymologiae* Isidor ze Sevilly (560–636), kde mj. rozpracoval antické figury a tropy jako „colores rhetorici“, že existují tři druhy řeči (Curtius 1998, s. 488). Klade si otázky, jak je řeč velká (odtud rozlišuje výše uvedená *genera dicendi* – vysoký styl neboli vznešený, střední neboli uměřený a nízký neboli prostý), jaká řeč je a jak je dlouhá (podle toho rozlišuje literární dílo na dlouhé, krátké a prostřední). Dále Isidor rozlišuje podle stylů autory na tragiky (styl vysoký), komiky (styl střední) a satiriky (odhalujícími neřesti, styl nízký). Isidor ze Sevilly tedy převzal antické dělení, ale nastolil další kritéria (především délku, rozsah uměleckého díla).

To, co bylo po celý starověk závazné (jednoznačné rozdělení stylů, jejichž mísení bylo chápáno jako nevhodné; každému z nich odpoví-

---

² Jmenujme alespoň ty nejvýznamnější, kteří měli na rétoriku a poetiku největší vliv: *Auctor ad Herennium* (tradičně je tato rétorika připisována Ciceronovi nebo Cornificiovi, často se objevovala ve florilegiích), dále Galfred de Vinsauf (*Poetria nova*), mistr Abelard (*Laborintus*), mistr Tibinus (*Viaticus dictandi*), Aimericus (*Ars lectoria*, poetika datovaná do roku 1086), Hugo od Sv. Viktora (*Didaction*) a další.

dala příslušná funkce a rétorické prostředky), se během vývoje ve středověku (od 11. století) uvolnilo. Křížily se žánry i jejich stylistické prostředky, jejich kombinace byla, na rozdíl od antického hodnocení, vnímána jako rys uměleckého cítění (Curtius 1998, s. 169). Během středověku se také vyhraňuje dělení pouze na styl vysoký a nízký, mimo tyto dva styly stojí zvlášť Bible, která styly směšuje (Lehár 1983, s. 15 n.).

Rozlišení na dva styly, *ornatus difficilis* (složený hlavně z tropů) a *ornatus facilis* (tvořený především rétorickými figurami) pochází od Johna Garlanda (1040), Geoffrey of Winesauf je nazval *ornata difficultas* (zdobená obtížnost) a *ornata facilitas* (zdobená jednoduchost).

Legendy jsou jak veršované, tak prozaické, a to už od počátku křesťanské hagiografické tradice. Oba literární druhy prostupují žánr legendy od pozdní antiky až po konec baroka. To nasvědčuje rozdílným funkcím, které legendy plnily (podklad pro kanonizaci, legenda napsaná na objednávku panovníka nebo vysokého církevního hodnostáře, součást kázání na světcův svátek, součást liturgie). A není nadnesená generalizace, když jim přisoudíme všechny tři funkce, které tři rétorické styly v antice plnily: nízký styl – *docere* (poučit), střední styl – *delectare* (pobavit, potěšit), vysoký styl – *movere* (pohnout ve významu dojmout). Ve středověku se funkce prolínaly; žánr legendy je svou polyfunkčností charakteristický.

2. Staročeská hagiografie v rámci rétorických stylů; problematika vernakulární literatury

Také autoři legend vzniklých na českém území měli rozdílné literární ambice. Až do počátku 14. století byly legendy psány *littera-liter*, vyjma několika původních legend vzniklých ve staroslověnské tradici. Autoři památek ve vernakulárních jazycích mísili jednotlivé styly, nadrželi se dělení tří stylů podle výše vysvětleného Vergiliova kola, jak je zaznamenáno v komentáři Aelia Donata k Vergiliovi (Curtius 1998, s. 220). Ačkoli autoři těchto legend latinské poetiky znali, normativně se jich nadrželi, neboť národní literatury byly podmiňovány svébytnými estetickými normami (Lehár 1983, s. 16). Rozpor

vznešeného a nízkého, jak je znám z ciceronského pojetí, který je tožný s jazykovým zpracováním, splynul ve středověku s tematikou – literatura se dělí, jak jsme uvedli výše, na oblast Bible, stylu vysokého a stylu nízkého (Lehár 1983, s. 16 n.).

Za esteticky nejhodnotnější a literárně nejzdařilejší je všemi českými literárními vědci považována svatováclavská legenda tzv. Kristiána, *Vita et passio sancti Wenceslai et sancte Ludmilae, avae eius*, z konce 10. století. Mnich Kristián obratně využil znalosti latinské rétoriky, navíc v prologu, díky němuž vzniká trojlegenda³, troufale zařadil postavu svatého Václava do širšího kontextu. Ostatní svatováclavské legendy už takové úrovně nedosáhly. Ambiciózní je ještě *Laurentiova legenda* z počátku 12. století, jejíž autor znal dobře antickou literaturu (včetně řecké) a pro ztvárnění václavské látky použil rytmizovanou prózu (Nechutová 200, s. 44). *Gumpoldova legenda*, která měla sloužit jako podklad ke kanonizaci, je cenná nejen iluminacemi v textu, ale i změnou pojetí svatého Václava jako světce (z ideálu vladaře a rytíře se proměňuje v asketického mnicha). Gumpoldův styl je květnatý, ornamentální, uhlazený; autor se narážkami na antickou literaturu a exkursy do teologie snažil zviditelnit svou vlastní vzdělanost. Nadměrné množství rétorických figur ale text zbytečně zatěžuje a z dnešního hlediska mu spíše na kvalitě ubírá.

Veršovanou latinskou legendou o svatém Vojtěchovi jsou *Versus de pasione sancti Adalberti*. Legenda prostě naplňuje dobové literární normy, stylistickými obraty (např. trojčlennými enumeracemi, topoi typu *Vojtěchova krása a ctnosti*) se snaží o styl vysoký.

Konec 12. století je dobou vzniku prvních prokopských legend. Ačkoli ještě nevznikly *in lingua vulgare* (kromě nedochované legendy staroslověnské), nesou především nacionální rysy; o vysoký styl neusilují, naopak, je pro ně příznačná neuhlazenost a drsnost, a to v tématu i ve způsobu vyprávění.

---

³ *Kristiánova legenda* chronologicky pojednává i o sv. Cyrilu a Metodějovi, o sv. Ludmile a o sv. Václavovi.

Ve vrcholném a pozdním středověku vznikají legendy psané česky, nejdříve veršované, od poloviny 14. století i prozaické. Nejsou to texty určené jako podklady ke kanonizaci, jejich hrdiny jsou světci zahraniční i čeští. Do některých z nich proniká, stejně jak tomu bylo v západní literatuře už dříve, vliv rytířské literatury, jako byla v českém prostředí především *Alexandreida* a *Dalimilova kronika*. Psaním ve vernakulárním jazyce jsou tyto legendy vyloučeny z liturgie; jejich recipienty musela být především šlechta, až později měšťané. K funkcím *docere* a *movere* se silně připojuje funkce *delectare*, a ta se dokonce v polyfunkčnosti legendy stává tou hlavní. To se odráží na jejich formálním, kompozičním plánu a také mnohdy na jejich umělecké kvalitě.

3. Dvě protikladné tendence 2. poloviny 14. století: život svatých Kateřiny a staročeský *Passionál*

Od poloviny 14. století nevznikaly v českém prostředí kanonizačních legendy (nebyli potenciální světci, o jejichž kanonizaci by se na našem území uvažovalo, s výjimkou již starších, ale tehdy nekanonizovaných svatých – Hroznaty, Anežky České a Zdislavy – legendy o nich se nedochovaly, z legendy o sv. Anežce pouze zlomky), ale spíše legendy, které sloužily pro kazatelské, popř. didaktické účely, nebo výjimečně legendy, jejichž autor měl silné literární ambice a záměrně psal dílo vysokého stylu (na objednávku šlechty nebo vysokého kléru). Srovnajme například dvě veršované legendy z doby Karla IV., stářím skoro shodné: *život svatých Kateřiny*, tradičně pokládaný za snad nejvyspělejší dílo české legendistiky a oceňovaný i zahraniční mediévistikou (např. v překladu Alfreda Thomase se *život svatých Kateřiny* dostal do prestižní antologie Thomase Heada; 2001), a vedle něj *Legendu o svatém Prokopu*, rovněž veršovanou, nicméně z estetického hlediska takřka bezvýznamnou (stejně jako veršovaná prokopská legenda v *Hradeckém rukopise*), která chtěla především, jak je příznačné pro nízký styl, vychovávat (*docere*), a která se pokusila zahrnout do žánru legendy i tematiku národnostní. Prokopské legendě jde o srozumitelnost na úkor estetiky. Syntakticky tvoří k *život svatých Kateřiny*

protiklad (Škarka 1959, s. 35), její jazyk je hovorový, kompozičně má podobu kroniky. Ze všech těchto znaků vyplývá jednoznačně zařazení ke stylu nízkému.

život svaté Kateřiny je naproti tomu bezesporu naplněním všech požadavků stylu vysokého. Tvoří vrchol a vlastně i závěr české středověké hagiografie, funkce potěšit je zde v popředí (zde jsme svědky mísení stylů: potěšit má styl střední, ale *život svaté Kateřiny* jednoznačně náleží do stylu vysokého). Odkazy na kurtoazní poezii, pronikání lyrických prvků, ornamentální styl s bohatou slovní zásobou (tvorba nových slov, pestrá škála synonym), obliba aliterací a anafor, převaha negramatických rýmů, enumerace antických filosofů, častá *epiteta ornans* předpokládají náročného čtenáře. Důraz kladený na aristokratický původ hlavní hrdinky určuje prostředí, pro které byl text určen.

Na druhou stranu, nesnadné prostředky charakteristické pro *ornatus difficilis* (složený hlavně z tropů) používá autor *život svaté Kateřiny* jen výjimečně – naopak častými jsou figury z *ornatus facilis* (Lehár 1983, s. 18).

Opačným směrem než básnická legenda vysokého stylu (která bohužel pouze stačila kulminovat; dále byl její vývoj přerušen husitstvím) se ubíral staročeský *Passionál*.

4. *Legenda aurea* a staročeský *Passionál* jako její vernakulární varianta

Z nízkého stylu nepřesahovaly ty legendy, které byly vypracovány především jako kazatelská příručka (plnily funkci *docere*, byly psány jednoduchým stylem bez rétorických ozdob, důraz byl kladen na exemplárnost a jednoduchost) a které se spojovaly do sbírek, jako byla např. italská *Legenda aurea* (Goff 2008, s. 763). Tuto sbírku vytvořil v polovině 12. století dominikánský biskup Jakub de Voragine, pravděpodobně jako doplněk ke kázáním; je proto logické, že takové dílo vzešlo od člena žebravého dominikánského řádu bratří kazatelů. *Legenda aurea* se pro svou srozumitelnost a ucelenost stala nejčtenějším literárním dílem ve středověku vůbec; stala se literaturou populární.

Její rukopisy se pořizovaly pro každou větší faru. Protože texty legend měly napínavý děj, jejich postavy již byly abstraktní, zcela bez konkrétních rysů, podobu exemplů dostávaly jednotlivé epizody ze života světců, její oblíbenost stoupala a brzy byly pořizovány vernakulární opisy. Ty už ani tak nemuseli potřebovat kazatelé (i když v *litteraliter* ani zdaleka nebyl každý farář zběhlý, alespoň v české provenienci ne); zájem vzešel ze strany laických posluchačů, a těmi ve 14. století byla běžně šlechta i měšťané.

Texty staročeského *Passionálu* jsou natolik různorodé (svou odlišnou genezí, filiací, původem, mírou přepracování, kvalitou, délkou), že jsou sjednocené pouze jedním autorem, který je převyprávěl ze své latinské předlohy, souboru *Legenda aurea*, od svého vzniku až do zániku žánru legendy nejčtenějšího díla vůbec.

Ať už staročeský *Passionál* nebo například anglická *Golden Legend*, překlady *Legendy aurey in linguam vulgarem* svou předlohu modifikovaly – směrem k laicizaci a popularizaci, což mělo za následek mj. i přetvoření legend vysokého stylu směrem ke stylu nízkému. Prvořadým se stal narativ: dobrodružné příběhy a historky, které světec zažíval, fantastické zázraky, které konal; dále emoce, které snadno vyvolával. Abreviace byla provedena v místě teologických exkursů a výkladů, včetně etymologických úvodů o jméně světcově, naopak amplifikace byla užita tam, kde více zvýraznila dějové napětí nebo zapůsobila na čtenářovy city: líčení příběhů až srdceryvných (*Od svatého Alexie*⁴, *Od svatého Šebestiána*), vraždění malých dětí (články *Narození Páně*, *Od svatého Víta*, *Od svatého Quirika*), milostné historky (*Od svaté Cecílie*, *Od svaté Justýny*), motiv hledání ztracené rodiny (*Od svatého Petra apoštola*, *Od svatého Matěje apoštola*, *Od svaté Maříe Mandalény*), příběhy o peklu, očistci, hrobu (*Od svatého Machaře*, *Od svatého Amandie*, *Nalezení svatého Štěpána tělo*, *Sírým duším památka*, *Od svatého Forsee*). Některé z článků nejsou žánrově legendy, ale kázání, a to rétoricky na odlišných úrovních –

⁴ Názvy jednotlivých článků přepisují podle rukopisu PassC z roku 1395 Národní knihovna České republiky, signatura XVII. C. 52.

některá jsou prostá (*Od svatého Lukáše evangelisty, Jana Křtitele stětí, Svatým všem na čest*), jiná jsou ornamentální, se znaky rytmizované prózy a mnoha rétorickými figurami (*Od Buožieho narozenie, dále kázání na mariánské svátky, která jsou totožná s příslušnými pasážemi v životě Krista Pána*⁵), jiná jsou kázáními pouze rámcově a obsahují do sebe vloženou legendu nebo dokonce legend několik (*Od svatých mládencův*⁶, *Petra z okovů zproštění*).

O *Passionálu* se rozhodně nedá prohlásit, že jeho články jsou schematické. Stylisticky jsou jednoduché, jasné, nenáročné, výborně plní funkci *delectare, docere i movere* (v různých člancích převažuje jiná funkce), přestože esteticky náleží ke stylu nízkému. Je to literatura po všech stránkách populární, z hlediska své doby mimo zájem vzdělaného čtenáře a nepřijímaná jako dílo literární, spíše jako dílo ryze praktické; přesto ale ještě nepatří mezi literaturu pokleslou. Tou se legendy stávají až v dalším vývoji, když se modifikují s nástupem knížek lidového čtení, v jejichž rámci některé články z *Passionálu* vycházely.

Stručnost a svižné vyprávěcí tempo je naopak dnes ceněno jako známka výborně zvládnutého epického literárního díla, to jsou ovšem výsledky současné naratologické analýzy, nikoli středověké rétoriky. Jednotlivé články samy o sobě nemají takovou uměleckou hodnotu (i když jejich kvalita je, v závislosti na přepracované předloze, rozdílná), ale jejich hodnota spočívá v uspořádání do celku, kterým je mohutný korpus 166 článků rozdílného původu, tématu, délky a kompozice, který sjednocuje postava vypravěče a jeho záměr. Jednoduchost a výstižnost, která ve středověku vedla k triviálnosti, je v dnešní době

---

⁵ ŽKP – památka přibližně stejného data překladu jako *Passionál*, pravděpodobně je jejím autorem tentýž anonym jako autor *Passionálu*. ŽKP na rozdíl od *Passionálu* je původu františkánského a jeho funkce je jiná – je to pomůcka pro modlitbu a mystické rozjímání. Literárně zdařilý překlad, rétoricky směřující k vysokému stylu, mířící k jinému publiku než popularizační *Passionál*. Viz moderní edice: *Život Krista Pána* 2006.

⁶ Míňena jsou Mládátka betlémská.

v případě *Passionálu* chápána jako hodnotná a jako známka umělecké kvality.

Samostatné legendy ve sbírkách *Legenda aurea* a *Passionál* jsou samy o sobě jednoduché, nenáročné texty bez uměleckých ambic. To, co je ale na těchto sbírkách cenné, je jejich kompoziční uspořádání – články jsou seřazeny podle cyklu liturgického roku. V latinském originálu navíc každé liturgické období začíná krátkým pojednáním. Sbírka je hodnotná svou uceleností, encyklopedickým a přehledným zpracováním legendistických textů.

5. Závěrem

Legendy, ačkoli by měly náležet jen do stylu nízkého (jsou původně biografii významných osobností, historii), dokázaly proniknout i do ambiciózního stylu vysokého. Na legendu naopak měly vliv, v souvislosti s aristokratickým obecnstvím, rytířské romány, antické životopisy, romance, později dokonce dvorská lyrika. Se změnou publika na konci středověku (14. století) vrcholil proces laicizace, v jeho důsledku se ovšem snižuje i estetická hodnota legendy. Posvátné čtení nebo text určený k recitaci ve šlechtickém prostředí se dostává mezi nově vytvořenou společenskou vrstvu – měšťany. *Legenda* se přizpůsobuje jejich požadavkům a přibližuje se typu literatury, který dnes nazýváme populární, popř. triviální, tzn. zaměřenou na bezprostřední a všeobecně přístupnou komunikaci se širokou čtenářskou obcí, uspokojující elementární čtenářské potřeby, s jednoznačným sdělováním, se zúženým sémantickým polem možných interpretací a působícím na základní emoce (Mocná 2004, s. 501 n.)⁷. Se změnou média, jako byl knihtisk, dochází ve vývoji legendy k dalšímu posunu, přepracované a zjednodušené legendy dosáhly obliby u nenáročného pu-

---

⁷ Dagmar Mocná oba pojmy považuje za rovnocenné, my je ve své studii rozlišujeme: za populární literaturu považujeme tu, která sice má široké publikum a jejíž estetické ambice nejsou příliš vysoké, nicméně navzdory tomu může mezi populární literaturu patřit i dílo hodnotné. naopak za triviální literaturu považujeme literaturu pokleslou.

blika v podobě knížek lidového čtení, typické sentimentálností, černo-bílým vykreslením postav, jednoznačným morálním sdělením, což jsou znaky literatury pokleslé neboli triviální, která je charakteristická, oproti populární literatuře je literatura pokleslá vymezená stupněm triviálnosti (Nünning 2006, s. 827). Když se žánr legendy po dlouhé odmlce opět vynořuje, a to oživením v době barokní, dokáže splnit požadavky stylu vysokého (rétoricky bohaté, až manýristické texty) i nízkého (legendy jako oblíbené, nenáročné čtení).

Uvědomíme-li si parametry tří stylů antických, jak jsme je popsali v úvodu, řadíme legendu pozdní antiky a raného středověku do stylu nízkého. Ve vrcholném a v pozdním středověku, kde se styl dělil na vysoký a nízký, je postavení legendy dvojdomé: ty legendy, které úžeji souvisí s aristokratickým prostředím (např. *Život svaté Kateřiny*), náleží do stylu vysokého, zatímco legendy sepsané jako pomůcky pro kazatelskou praxi a později dostupné i měšťanstvu a méně náročnému čtenáři, náleží do stylu nízkého (např. *Legenda aurea* a její vernakulární varianty včetně staročeského *Passionálu*). Od antiky do 14. století platilo, že poezie, včetně epické, je hodnotnější než próza, od poloviny 14. století ale máme dochovány veršované legendy, které beze všech pochyb náleží ke stylu nízkému. V českém prostředí je to např. *Legenda o svatém Prokopu*. Obecná tendence ve vývoji legendy směřuje z nízkého stylu pozdní antiky přes středověký styl vysoký a nízký, přičemž na konci středověku nízký styl, vzhledem k širšímu okruhu recipientů, převažuje.

Literatura

- Altman Ch. F., 1975, *Two types of Opposition and the Structure of Latin Saint's Lives*, [in:] *Medievalia et humanistica. Studies in Medieval and Renaissance Culture*. New Series, Number 16.
- Medieval Hagiography and Romance*, ed. by P. M. Clogan. London, New York, Melbourne: Cambridge University Press.
- Aristotelés, 1996, *Poetika*, přel. Milan Mráz. Praha: Svoboda.
- Aristotelés, 1990, *Rétorika/Poetika*. Praha: Nakladatelství Petr Rezek.
- Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Ekumenický překlad, 1990, Praha: Česká biblická společnost.
- Curtius E. R., 1998, *Evropská literatura a latinský středověk*. Praha: Triáda.

- Dvě legendy z doby Karlovy. Legenda o svatém Prokopu. život svaté Kateřiny*, 1959, ed. J. Hrabák, V. Vážný, Praha: ČSAV.
- Eco U., 2005, *Dějiny krásy*. Praha: Argo.
- Eco U., 1998, *Umění a krása ve středověké estetice*. Praha: Argo.
- Gurevič A., 1996, *Nebe, peklo, svět. Cesty k lidové kultuře středověku*. Jinočany: Hynek & Hynek.
- Goff J. le, 2008, *Encyklopedie středověku*. Praha: Vyšehrad.
- Head T., 2001, *Medieval hagiography. An Antology*. New York: Garland Publishing.
- [Http://www.manuscriptorium.com](http://www.manuscriptorium.com).
- Kraus J., 1981, *Rétorika v dějinách jazykové komunikace*. Praha: ČSAV.
- Legenda aurea*, 1998, ed. Vidmanová, A. Praha: Vyšehrad.
- Legenda, její funkce a zobrazení I–V*, 1992. Praha: ČSAV.
- Lehár J., 1983, *Nejstarší česká epika: Dalimilova kronika, Alexandreida, první veršované legendy*. Praha: Vyšehrad.
- Mocná D. a kol., 2004, *Encyklopedie literárních žánrů*. Paseka: Praha-Litomyšl.
- Cejnar J., Hrabák J., 1984, *Nejstarší české veršované legendy. Soubor rukopisných zlomků*. Praha: ČSAV.
- Mukařovský J., 1996, *Studie z estetiky*, ed. K. Chvatík. Praha: Odeon.
- Nechutová J., 2000, *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*. Praha: Vyšehrad.
- Nünning A., 2006, *Lexikon teorie literatury a kultury*. Brno: Host.
- Quintilianus M. F., 1985, *Základy rétoriky*, ed. J. Kraus. Praha: Odeon.
- Sloane T. O., 2001, *Encyclopedia of Rhetoric*. New York: Oxford University Press.
- Středověké legendy o českých světcích*, 1998, ed. J. Kolár. Praha: Lidové noviny.
- Vidmanová A. a kol., 1984, *Slovník latinských spisovatelů*. Praha: Odeon.
- Vilíkovský J. 1948, *Staročeský Passionál a život Krista Pána*, [in:] *Pisemnictví českého středověku*. Praha: Universum, s. 141–160.
- život Krista Pána*, 2006, ed. M. Stluka, Brno: Host.

Summary

In her article the author poses the question of how to include the Old-Czech hagiographic works in the traditional rhetorical genres. It is true that in literary genealogy the legend belongs to the Medieval prose writing, but it has not yet been discussed within the frames of rhetorical style. Also, in the Medieval rhetorical texts there are some mentions about Medieval hagiography. In this case, the recognition of the specific language of the legend as a rhetorical style may be assumed as the starting point for the description of the whole Old-Czech literature. Hence, the author of the article presents the condition of the Medieval legend of the second half of the 14th century, with particular emphasis put on two works: *život svatej Kateřiny* and *Passionál*.